

heidensche motieven in het hellenistische denken, wijl nu eenmaal voor de ontwikkeling zoogenaamd noodzakelijk, aanvaardt."

De schrijver zegt: „toch weer... aanvaardt". Ook daarmee wil hij klaarblijkelijk te kennen geven, dat de verbinding, die hij wraakt, ook thans aanvaard is, en aanvaard werd, vóór von Harnack schreef.

Legt men naast deze opvatting de meening van Bavincq over von Harnack en de ideeën van Kuyper over de eerste eeuwen, dan blijkt wel, dat de tegenstelling héél groot is. En dat wij wel tot een positie-keuze worden gedwongen, indien wij spreken of schrijven over dingen, die met het belijden der eerste eeuwen zoo nauw samenhangen.
J. W.

**UIT HET POLITIEKE
EN SOCIALE LEVEN**

Zondagsrust.

Wie met zijn blik een halve eeuw kan omvatten, en zich rekenschap geeft van de veranderingen, die op het terrein van den arbeid zich hebben voltrokken, heeft, zelfs in deze dagen van economische inzinking, reden tot verheugenis.

Hij kan zich, om ons te beperken tot het onderwerp boven dit artikel geplaatst, herinneren hoe in een groot gedeelte van ons land de industrieën maar weinig onderscheid kenden tusschen den Zondag en de overige dagen der week.

De molen moest malen, het bedrijf doorgaan, het schip gelost worden, en arbeiders, die bezwaar hadden op den dag des Heeren hun gewone beroep uit te oefenen, lagen dikwijls een heel stuk achter bij anderen, die zulke bezwaren niet kenden.

De Zondagswet had veel goed kunnen doen, indien ze meer in het geweten der natie had geleefd en zich tot inkrimping van den Zondagsarbeid had bepaald.

Toen de economische ontwikkeling geheel andere verhoudingen bracht, uitbreiding van de grootindustrie, bouw van spoorwegen, klopte de wet op het leven hoe langer hoe minder, en raakte ze bij het volk steeds meer in discredit.

Toch is het die ontwikkeling van het industriële leven geweest, die weer den sterken drang heeft doen ontstaan om te komen tot beperking van den arbeidsduur en tot herovering van den Zondag als vrijen dag.

Wij willen dankbaar erkennen, dat personen uit verschillende levenskringen en van onderscheiden geestelijke overtuiging hebben samengewerkt om te komen tot beperking van den beroepsarbeid op den Zondag.

Bij verschillende onder hen golden uitsluitend sociale motieven; het was hen niet om den dag des Heeren, noch om de heiliging van dien dag te doen, maar de vrucht mee van hunne actie is wel geweest, dat betere denkbeelden baanbraken, dat de beroepsarbeid op den Zondag sterk werd ingeperkt, dat dus de mogelijkheid van de Zondagsheiliging voor talloos velen werd geschapen.

In de eerste arbeidswet, die van 5 Mei 1889, werd aan beschermde personen (vrouwen en kinderen beneden 16 jaar) Zondagsarbeid in het algemeen verboden.

De arbeidswet van 1911 breidde den kring der beschermde personen uit, en handhaafde het verbod van Zondagsarbeid. De arbeidswet 1919, die ook de volwassen arbeiders beschermt, stelt eveneens als regel dat op Zondag geen arbeid zal worden verricht.

Voor de groote massa arbeiders is hier de volstrekte Zondagsrust verkregen, waar afwijkingen moeten worden toegestaan, wordt tegen misbruik zooveel mogelijk gewaakt. Veel gevaar dat het op dit terrein verkregene verloren zal gaan, schijnt ons niet aanwezig.

Later dan aan de bescherming der arbeiders is men gaan denken aan die van de winkeliers. Deze bescherming laat zich trouwens moeilijk van die der bedienden scheiden. De actie van de winkelsluitings-verordeningen is zeker hoofdzakelijk door de bedienden gevoerd. Maar het element van bescherming van den winkelier, die slaaf was van zijn concurrent en slaaf van het publiek, zal toch in de actie verweven.

Toen de wetgever zich ook met de regeling van den arbeidstijd der bedienden ging bemoeien, kwam als vanzelf de noodzakelijkheid naar voren om dan ook algemeene regelen voor de winkelsluiting te stellen.

De wet van 1930 heeft ongetwijfeld veel goeds gebracht. Men moge de vraag stellen of de wet niet veel te veel regelen wil, of het niet praktischer ware geweest meer over te laten aan gemeentelijke verordeningen, die uiteraard beter met allerlei plaatselijke omstandigheden kunnen rekenen, maar de inhoud van de wet is door ons Christenvolk zeker op hoogen prijs gesteld.

In het algemeen immers wordt de Zondagsluiting geboden. Enkele uitzonderingen zijn toegestaan; voor Israëlietische winkeliers is een aparte regeling getroffen, maar normaliter zijn de winkelsluitingen gesloten.

Dat dit in het algemeen geen bezwaren heeft, hebben onze christelijke winkeliers, die om des beginsels wille hunne zaken sloten, reeds vroeger overtuigend aangetoond. Dat wordt ten overvloed bewezen door zoovele groote zaken, die lang voor wet of verordening hun dwong, de zaken op Zondag dicht hielden. En dat ten slotte maar weinig zaken blijvend schade hebben van een algemeen sluitingsvoorschrift, staat bij ons vast.

Natuurlijk behoeft niemand er het oog voor te sluiten, dat bepaalde soort zaken, bankbakkerijen etc. en zaken in bepaalde stadswijken, wel, en zelfs waarschijnlijk blijvende, schade zullen ondervinden van dezen maatregel. Men moet met de beëindiging die wel eens worden overgelegd, evenwel buitengewoon voorzichtig zijn.

De algemeene achteruitgang, de weersgesteldheid gedurende bepaalde maanden, de gewijzigde, of zich wijzigende samenstelling van een stadswijk, het verminderde vreemdelingenbezoek etc., etc. heeft op den verkoop in bepaalde zaken dikwijls vrij belangrijker invloed dan de Zondagsluiting op zichzelf.

Maar van meet af, is tegen de vrij strenge regeling die de wet stelt, oppositie gevoerd uit de kringen der belanghebbenden, en hebben Kamerleden zich als kampioenen voor de bedreigde vrijheid opgeworpen.

Eindelijk is Minister Verschuur overstag gegaan en heeft in een ontwerp van wet de mogelijkheid geopend, meer ruimte te geven voor arbeid op Zondag, meer gelegenheid voor verkoop, met al wat daaraan vast zit.

Het Nederlandsch Werkliedenverbond „Patrimonium" heeft daarin aanleiding gevonden, zich met een adres tot de Tweede Kamer te wenden. In dit adres wordt er op gewezen „dat dit ontwerp, tot wet verheven, in vele gemeenten zal leiden tot meer Zondagsarbeid van winkeliers, filiaalhouders en bedienden;

dat de bestaansstrijd van winkeliers, die om principiële redenen op den Zondag hun zaken gesloten houden, daardoor verzwakt dreigt te worden;

dat allermint bewezen is, dat de verruiming der verkoopgelegenheid op den Zondag zal leiden tot een vermeerdering van den totalen omzet;

dat in elk geval het kostelijk goed van zooveel mogelijk Zondagsrust, waardoor ook het geestelijk en het moreel welzijn des volks wordt bevorderd, niet opgeofferd mag worden aan materiële belangen, waarvan bovendien nog niet vaststaat, dat zij inderdaad aanwezig zijn."

Uit wat wij boven schreven is wel gebleken, hoezeer wij het met „Patrimonium" eens zijn. De materiële belangen van den enkeling mogen niet de geestelijke belangen van allen schaden.

De Zondagsarbeid is reeds belangrijk ingeperkt, maar om den Zondag moet nog geworsteld. En die strijd is moeilijk, want daarin is het aantal bondgenooten gering.

In dezen strijd moge „Patrimonium" steeds in de eerste gelederen meevechten.

G. BAAS Kzn.

**ZENDING EN
EVANGELISATIE**

Evangelisatie plus nog wat.

Reeds geruimen tijd geleden beantwoordde ik in dit blad een opmerking van Dr Bruins in Deventer, die er op wees, dat ik deelneem aan de geestelijke zorg onder de door het Rijk te werk gestelde werkloozen, en dat ook dus mijn houding niet in overeenstemming is met de uitgestippelde Gereformeerde lijn.

Dr Bruins had tegen mijn antwoord nog bezwaren en heeft die in een kleine brochure wereldkundig gemaakt. De geachte schrijver wil me wel vergeven, dat ik hem liet wachten op antwoord. Allerlei drukte verhinderde me. Wat niet wegneemt, dat ik met groote belangstelling zijn opmerkingen gelezen heb en gaarne wil trachten, ze te beantwoorden.

Ik had geschreven o.a.: „De fout, die de Heer Bruins maakt is deze, dat hij niet voldoende heeft onderscheiden tusschen de Evangelisatie, die niet anders doet dan opzettelijk evangeliseeren (dat is de arbeid van de Kerk, ik geloof niet, dat permanente samenwerking daarin mogelijk is, zelfs niet tusschen Christenen van precies dezelfde belijdenis) en allerlei Christelijken arbeid, die dat engere doel niet heeft, maar die door haar practijk onophoudelijk ook evangeliseert. Dat is de arbeid, die de kerk als instituut onmogelijk kan doen, wil zij niet Roomsch worden en heel het Christelijke leven trekken in haar invloedssfeer en onder haar directe leiding".

Voor al tegen deze passage heeft Dr Bruins bezwaar. Hij ziet daarin een inconsequentie, en zegt dat zóó: in onze kerkelijke Gereformeerde wereld eet men van twee walletjes. Van het kerkelijke walletje, wanneer het gaat om de Evangelisatie als eenig doel en van het samenwerkingswalletje, wanneer het gaat om dezelfde Evangelisatie plus nog wat anders.

Dus, volgens Dr Bruins: den eenen keer wil men wel samenwerking, den anderen keer niet. Of feitelijk is het anders: men werkt op bepaalde gebieden samen: Radio, anti-kermis-actie, werkloozenzorg; en op andere terreinen niet. Het eerste verdedigt men met het zeggen: dat is geen pure Evangelisatie, maar Evangelisatie plus nog wat; het andere met de bewering: het is Evangelisatie, en dat moet het kerkelijk instituut doen. Die scheiding is volgens Dr Bruins kunstmatig, en heeft, daar ze geen principiële ondergrond heeft, geen recht van bestaan. Men moet één van tweeën; óf de scheidingslijn aanvaarden, maar dan ook consequent, overal — iets, dat hij onmogelijk en zonde acht; óf men moet overal samenwerken, ook in de Evangelisatie-alleen.

Ik hoop, dat het me is gelukt, zoo het standpunt van mijn geachten opponent juist en volledig te hebben weergegeven.

Met dat standpunt kan ik het echter niet eens zijn. Niet, omdat ik de uitspraak van de Synode van Middelburg bewonder. Integendeel. Maar omdat ik geloof, dat Dr Bruins de dingen toch niet juist ziet.

Wanneer het zóó was: eenerzijds Evangelisatie-alleen, en daarnaast allerlei arbeid, die kan worden genoemd Evangelisatie plus nog wat, ja, dan zou zijn stelling volkomen juist zijn. En zijn kritiek gemotiveerd.

Die beide zijn beide Evangelisatie. Of er al dan niet nog iets bij komt, doet niets ter zake. Dat plus mag geen onderscheid maken en geen verschil van practijk in de vraag der samenwerking.

Maar in de werkloozenzorg en de radio, enz. is het anders. Daarin wordt geëvangliseerd, zonder twijfel. Dat is onder ons in confesso. Mag men nu dan zeggen: dat is Evangelisatie plus nog wat? Wel neen! Dan zou het zóó zijn: het wezen van dien arbeid is Evangelisatie, en het vooropgestelde en uitgesproken doel, maar, daaraan is óók nog iets anders verbonden, het plus, dat niet het wezen uitmaakt.

En zoo nu is het niet. Wat ik heb gezegd in het boven afgeschreven zinnetje, is iets principiëel anders dan wat Dr Bruins erin heeft gelezen: Evangelisatie plus nog wat.

Er is allerlei Christelijke arbeid, wier wezen en doel niet is, evangeliseeren, maar die, omdat ze door een Christen wordt gedaan, onopzettelijk en als vanzelf sprekend toch evangeliseert. Zoo spoedig een Christen in aanraking komt met de buitenwereld, evangeliseert hij, door woord of daad of beide. Dat kan niet anders, omdat hij is een stad op een berg liggend en een zoutend zout, en omdat zijn geloof iets heeft van dat zaurdeesem, waarvan de Heere sprak. Hoe zou hij dan anders kunnen dan evangeliseeren overal en altijd als hij werkt en spreekt of wat hij ook doet!

Een dienstmeisje in haar keuken evangeliseert dag aan dag, als ze een Christin is. Voorbeelden te over zijn er. Een werkmans door zijn dagelijkse arbeid. Al de natuurlijke en geestelijke arbeid van den geloovige evangeliseert, of hij zou geen Christen meer moeten zijn, en zijn geloof moeten verloochenen en zijn Christendom alleen maar laten uitkomen door zijn belijdenis, en niet door zijn wandel, welke twee immers altijd onlosmakelijk samenhooren.

Evangeliseeren doet dus: de school, de pers, de sociale actie, de staatkundige arbeid, het Christelijke boek en de krant en het tijdschrift. Elke Christelijke vereeniging en bond en organisatie. Wanneer die organisatie niet evangeliseert door haar optreden, geen getuigenis van Christus laat hooren en zien aan de „wereld", dan verloochent ze haar Heere, en is ze den naam van Christelijk niet waard.

Maar daarom mogen we nu al dien arbeid nog niet noemen: Evangelisatie. Wel neen; ze evangeliseert wel, onopzettelijk en onbewust heel vaak, maar, om dat laatste mag ze nooit worden genoemd: Evangelisatie.

Evangelisatie is de opzettelijke arbeid, die het Evangelie bedoelt te brengen aan de van God vervreemde wereld.

Die arbeid is geheel iets anders. En ik hoop, dat het Dr Bruins duidelijk zal zijn geworden, dat hij mij niet goed heeft verstaan, toen hij de gewraakte passage uit mijn vorig artikel heeft ongeschreven door: Evangelisatie alleen of Evangelisatie plus nog wat. Want dat was de bedoeling niet en heb ik niet geschreven.

Maar daarom liep de vergelijking van Dr Bruins ook mank. Hij heeft me bestreden op een opvatting, die niet de mijne is, en die ik niet heb geschreven.

Evangelisatie plus nog wat, wel, dat is geheel iets anders. Dat is b.v. de arbeid der helpende barmhartigheid, die onze Evangelisatie in verschillende plaatsen doet. Daar is bij den Evangelisatie-arbeid ingevoegd een sub-commissie voor hulp in nood, die zorgt voor kleeding, voeding, enz. Dat is Evangelisatie plus nog wat. En als ik had geschreven, dat dergelijk werk in samenwerking met andere Christenen kan geschieden, dan zou Dr Bruins gelijk hebben gehad.

Maar wat ik schreef, ging over allerlei arbeid,

die geen Eva-Christenen v. evangeliseere cultuurarbeid Kerk als ins-bracht, ómda de Kerk Ro-Kerk ook jui- onder de be- Het is waa- zonder nade- hoop, dat m- van wel zou- hoop.

In dien Ch- de roeping- Kerk als in- ping tot sam- beseft dan v- verblijd. Dan- Radio-Vereen- ook nooit w- En daaron- quent, wanne- werkt aan b- werkloozen i- arbeid bedoe- te doen, wa- doet: geestel- beid, waarve- meerdemans- baar zijn, e- kerkformatie- Ik hoop, c- de bedoeling- zal zijn geko- dat hij zoo-

Terwijl o- zake samen- gesproken. E- komende tij- en nopen, *- nomen is. W- Christenen, meer moetc- doen.

Volledigheis- waaruit ik ve- Dr J. D. Boer-

Dr C. Bour-

In „Oude- toezonder- volgend m- „Van een- coop — hee- jaar de on- lende lande- het volgen- roofovervall- gen, 14 opl- van hedrog- berokkene- gevallen ver- berg van h- huwelijken- van de op- sters of ab- „En dit t- intellectuele- om de gees- zemen, de- Is het ni- En zullen- eens open- Jonge ziele- En zullen- grijpen om- niet?"

Dr C. Bour-

In het tij- „practische- redacteur, - onderwijzen- schreef oov- over nieu- vond ik voc- Roomsche I- waren om-

Dr C. Bour-

Dr C. Bour-

Dr C. Bour-

Dr C. Bour-

Dr C. Bour-

Dr C. Bour-

Dr C. Bour-

Dr C. Bour-

Dr C. Bour-

Dr C. Bour-

Dr C. Bour-

Dr C. Bour-

Dr C. Bour-

Dr C. Bour-

Dr C. Bour-

Dr C. Bour-

Dr C. Bour-

Dr C. Bour-

Dr C. Bour-

Dr C. Bour-